

stage of studying involves the development of students' supreme values of self-fulfillment and self-realization. That is the very reason why the values of professional life are the most significant. Financial and family values are at the second place. Social and moral values take the third place. Public and physical values are of the least importance for students. It can be concluded that the fundamental changes taking place in socio-political, economic, cultural and spiritual spheres of the society cause revolutionary changes in the psychology of value orientations, in the values hierarchy of public opinion; stipulate the necessity for rethinking dominating values and value orientations of a future specialist. Thus, under modern conditions of renewal of all the spheres of the Ukrainian society there is a need for changing strategic, global aims of the educational space aimed at creating socio-cultural environment providing the development of intellectual, ethical and moral personality and realization of a future specialist as an initiative, innovative and harmonious personality.

Keywords: values, value orientation of a personality, social values, students, social environment of students, higher education system of Ukraine.

Рецензент: доктор психологічних наук, професор В. Й. Бочелюк

Подано до редакції 15.06.2015

УДК: 159.922.4(477)-053.6

Юлія Миколаївна Зайцева,
студентка навчально-наукового інституту соціально-педагогічної і мистецької освіти,
Олеся Олексіївна Прокоф'єва,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
вул. Леніна, 20, м. Мелітополь, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Досліджено етнічну ідентичність та форми її прояву в українських школярів. Етнічна ідентичність розглядається як елемент самоусвідомлення особистості, яка є компонентом соціальної ідентичності. Проаналізовано поняття «етнічна ідентичність», «група», «нація», «етнічна група». Охарактеризовано та досліджено етнічну ідентичність у підлітковому віці, вивчено шляхи її становлення. Проведені дослідження дають змогу встановлювати рівень етнічної ідентичності, проводити психокорекційну, розвивальну, тренінгову роботу з учнями.

Ключові слова: нація, група, етнічна група, етнічна ідентичність, ідентичність, соціальна ідентичність.

Постановка проблеми. Становлення етнічної ідентичності у молодій незалежній та демократичній державі Україні сьогодні є надзвичайно актуальною проблемою. Воно є одним із важливих компонентів соціальної ідентичності особистості та входить до сфери усвідомлення, переживання та оцінювання своєї приналежності до окремої етнічної спільноти. Тому пріоритетного статусу у соціальній політиці держави повинні набути дослідження особливостей феномена етнічної ідентичності, підвищення престижності приналежності до категорії «українець».

Метою статті є виявлення психологічних особливостей етнічної ідентичності української молоді, порівняння понять «група», «нація», «етнічна група» та встановлення їх відмінності від поняття «етнічна ідентичність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У рамках як вітчизняної, так і зарубіжної етнопсихології проблема етнічної ідентичності розглядається переважно в контексті ширшої проблеми соціалізації ін-

дивіда і кваліфікується як один з аспектів соціальної ідентичності. Етнічна ідентичність – усвідомлення приналежності до певної етнічної спільноти, ідентифікації з іншими членами етносу внаслідок спільності історичної пам'яті, культурних архетипів тощо. Дж. де Ворс зазначав: «...етнічна ідентичність вимагає деякої послідовності у поведінці людини, щоб інші люди могли віднести її до певної етнічної категорії» [6].

Етнічна ідентичність, як правило, є надзвичайно важливою структурою самосвідомості, яка зумовлює найбільш соціально значущі форми поведінки та впливає на відносини між людьми, починаючи від міжособистісних до міждержавних.

Можна виділити найсуттєвіші фактори впливу на етнічну ідентичність: планетарні зміни в соціально-політичних відносинах та міжетнічних відносинах, що знаходяться в безпосередньому зв'язку зі змінами, гомогенність та гетерогенність етнічного оточення [5].

Ще на початку ХХ століття австрійські науковці Р. Шпрингер й О. Бауер висунули теорію про націона-

льний характер як найважливішу ознаку нації; вони відзначали, що деякі нації говорять однією мовою, однак являють собою різні народи, а деякі взагалі не мають власної мови. З цього факту він робить висновок про те, що нація – «це сукупність людей, пов'язана спільністю характеру на підставі спільності долі» [1].

Виклад основного матеріалу. Важливе практичне і теоретичне значення у сучасній науці має проблема збереження і розвитку культур народів в етнічному середовищі. Надзвичайно широке та неоднозначне трактування має поняття етносу: етнічна група, нація, які відрізняються один від одного ступенем соціально-економічного розвитку та іншими ознаками. Група – це сукупність осіб, об'єднаних спільною метою, ідеєю, працею; також групу людей виділяють як соціологічну категорію, що вивчається соціальною психологією як психологічна спільність [7]. Група етнічна – частина етносу, ядро якого знаходиться в іншому соціальному організмі [8]. Поняття «нація» суттєво відрізняється від попереднього і свідчить, що це – конкретно-історична форма спільності людей, об'єднаних єдиною мовою і територією, глибокими

внутрішніми економічними зв'язками, певними рисами культури та характеру [2]. Національний склад населення багатьох країн визначається за ознакою етнічної самосвідомості.

Експериментальну базу нашого дослідження складає група школярів 10 класів Новотроїцької ЗОШ I-III ст. №1 Херсонської області віком 15-17 років. Цей вік обраний нами для дослідження з причини того, що, починаючи з 15 років, проходить становлення етнічної ідентичності. Протягом цього періоду важливим є сприймання економічної ситуації в країні, оскільки вона є важливим чинником, який впливає на значимість і престижність сприйняття кожним індивідом своєї етнічної ідентичності.

На першому етапі дослідження нами було використано методику «Хто Я?» М. Куна та Т. Мак-Партленда [5] – вербальний проєктивний тест, спрямований на вивчення змістовних характеристик ідентичності особистості. В цій методиці нас цікавить саме твердження людини про свою етнічну приналежність та загальний рівень диференційованості особистості. Результати діагностики представлено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівень рефлексії респондентів
N=35

Рівень рефлексії	Кількість опитаних	Відсоткове співвідношення
високий	25	71,43 %
середній	9	25,71 %
низький	1	2,86 %
Разом	35	100,00 %

З таблиці 1 бачимо, що високий рівень рефлексії мають 71,43% респондентів, середній рівень – 25,71%, низький рівень – 2,86% старшокласників. Високий та середній рівень свідчить про комунікабельність, впевненість у собі. Низький рівень свідчить про кризу ідентичності, що пов'язана із замкненістю, тривожністю та труднощами в контролюванні.

На етнічну ідентичність вказує 5 показник методики зі шкали «Соціальне Я». Нами встановлено, що етнічна ідентичність виражена у всіх учнів, 32 респонденти в питанні «Хто Я?» указали від одного до трьох показників етнічної ідентичності, 3 учня не вказали жодної відповіді, що могла б судити про етнічну ідентичність. У першу п'ятірку пріоритетних для себе ідентичностей етнічну винесли 16 учнів, в другу п'ятірку 8 учнів, в третю п'ятірку – 6 учнів, та в четверту п'ятірку – 2. Більшість учнів у своїх відповідях указали по одному показнику етнічної ідентичності «українка, українець»; дві дівчини указали до цього показника ще «росіянка», що свідчить про те, що вони ще не визначили свою етнічну приналежність до якогось одного народу, хоча під час оцінки своїх висловлювань кожна з них надала більш пріоритетне місце поняттю «українка». Деякі з учнів до поняття «українець(-ка)» додавали «патріот, майбутнє своєї країни,

громадянин», що свідчить про виражену етнічну ідентичність; два учня написали три висловлювання, що стосуються етнічної ідентичності (українець, патріот, націоналіст, громадянин), що може свідчити про виражену встановлену етнічну приналежність до українського народу.

Отже, в цьому віці відбувається становлення етнічної ідентичності, це підтверджують і результати проведеного тесту. З досліджуваної групи тільки у двох учнів можна судити про яскраво виражену етнічну ідентичність, у більшості вона знаходиться у процесі становлення.

На другому етапі наше дослідження було спрямоване на вивчення домінуючих типів етнічної ідентичності, що безпосередньо проявляється в повсякденному спілкуванні як з представниками своєї етнічної та національної спільноти, так й інших спільнот. Методика «Типи етнічної ідентичності» Г. У. Солдатової та С. В. Рижової [9] направлена на діагностику етнічної самосвідомості та її трансформації в умовах інтенсифікації міжетнічної взаємодії. Толерантність або інтолерантність є визначальною психологічною змінною цього опитувальника. Результати діагностики представлені в таблиці 2.

Таблиця 2.

Типи етнічної ідентичності, N=35

Типи етнічної ідентичності	Кількість учнів	Відсоткове співвідношення
Етнічний нігілізм	0	0%
Етнічна індиферентність	0	0%
Норма	28	80,08%
Етнічний ізоляціонізм	1	2,86%
Етнічний ізоляціонізм	0	0%
Етнічний фанатизм	2	5,72%
Етнічна індиферентність+ норма	1	2,86%
Етнічний ізоляціонізм+Етнічний фанатизм	2	5,72%
Етнічна індиферентність+норма+етнічний ізоляціонізм	1	2,86%
Разом	35	100,00%

З таблиці 2 бачимо, що 80,08% учнів мають тип етнічної ідентичності «норма» – співіснування позитивного ставлення до власного народу з позитивним ставленням до інших етнічних спільнот. 5,72% респондентів мають тип «етнічний фанатизм» – готовність йти на будь-які дії заради так чи інакше зрозумілих етнічних інтересів, визнання пріоритету етнічних прав народу над правами людини, виправдання будь-яких жертв в боротьбі за благополуччя свого народу. Один учень має тип етнічної ідентичності «етнічний ізоляціонізм», що свідчить про відчуття переваги свого народу. Декілька учнів набрали однакову кількість балів в двох-трьох типах етнічної ідентичності, один із них (2,86%) відповідає поєднанню «етнічної індиферентності та норми», що може бути спричинене тим, що етнічна ідентичність є розмитою та не чітко встановленою, але цей респондент поважає інші народи так само, як і свій. Два учня (5,72%) мають поєднання «етнічного ізоляціонізму та етнічного фанатизму», що може свідчити про те, що людина переко-

нана в перевазі свого народу та здатна довести це будь-якими способами. І один учень (2,86%) уособлює поєднання трьох типів етнічної ідентичності «етнічна індиферентність, норма та етнічний ізоляціонізм», що свідчить про розмитість етнічної ідентичності, повагу до інших народів, але наявне бачення переваги свого народу над іншими.

Отже, в поліетнічному суспільстві позитивна етнічна ідентичність має характер норми і властива переважній більшості, згідно з нашим дослідженням – 80,08%; 19,92% – розділились на інші типи етнічної ідентичності.

На третьому етапі дослідження нами було використано опитувальник етнічної ідентичності А. М. Львовичкіної [4] в авторській модифікації. Питання були відібрані з метою з'ясування рівня компетентності респондентів у рідній мові, знання і користування нею в різних життєвих ситуаціях. Результати діагностики представлені у таблиці 3.

Таблиця 3.

Рівень компетентності респондентів у рідній мові, N=35

Показник	Відсотки	Кількість учнів	Причини
Вважають рідною мовою			
Українську	82,94 %	29	Проживання, громадянство
Українську + російську	11,44 %	4	Користування різними мовами вдома та в школі
Російську	2,86 %	1	Навчання в російському класі, ситуація в родині
Азербайджанську	2,86 %	1	Мова мого народу
В позаурочний час до вчителя звертаються:			
Рідною мовою	45,76 %	16	Поважають мову
Байдуже, якою мовою	54,34 %	19	Володіють двома мовами
У питанні «Чи дратує вас, коли в колективі люди однієї національності розмовляють рідною мовою, а решта їх не розуміє?» отримали такі результати:			
не дратує	45,76 %	16	
дратує, хоча вважають, що люди мають право розмовляти своєю рідною мовою	40,04 %	14	
байдужі до цього	10,24 %	4	
це дратує, та вважають, що в багатонаціональному колективі потрібно розмовляти доступною для всіх мовою	2,86 %	1	

Отже, усі учні вільно володіють рідною мовою та надають їй перевагу в повсякденному спілкуванні. Учні читають книжки та дивляться телепередачі рідною мовою, але майже не слухають пісні, не читають газет рідною мовою та не відвідують національних музеїв.

На четвертому етапі дослідження нами було використано опитувальник етнічної ідентичності (національність) [2]. Результати діагностики вказують на те, що 97,24% визначили свою національність як «українець (українка)», 2,86% визначили свою національність як «азербайджанець (азербайджанка)». 81,70% відчуває свою приналежність до етнічної спільноти, 18,27% такої приналежності не відчувають. У 42,90% (15 учнів) опитуваних генеалогічному дереві є представники інших національностей, 40,04% (14 учнів) з них ставиться до цього нормально, 2,86% (1) не комфортно мати в родинних зв'язках представників іншої національності через політичну ситуацію в країні. В повсякденному житті

91,58% респондентів не звертають уваги на національність інших людей, 8,39% надають цьому значення. Визначними чинниками етнічної приналежності більшість вважає сім'ю, громадянство, місце народження, мову та школу; факторами, які не впливають на етнічну приналежність, більшість обрала релігію, інтелектуальну та творчу еліту, Інтернет та економічні чинники.

Отже, більшість учнів відчувають свою приналежність до етнічної спільноти, виділяють чинники її утворення, але є відсоток респондентів, який цієї приналежності не відчуває. Це відкриває коло діяльності з формування етнічних цінностей в діяльності практичного психолога, педагога, батьків.

Важливим було виявити цінності респондентів та співвіднести їх з отриманими результатами за етнічною ідентичністю. Під час обробки методики «Ціннісний опитувальник» Ш. Шварца, [3] нами були виявлені результати, представлені в таблиці 4.

Таблиця 4.

Ціннісні орієнтації, N=34

Цінність	Огляд цінностей	Профіль особистості
Комфортність	8,82 %	0
Традиції	0	2,94 %
Доброта	8,82 %	8,82 %
Універсалізм	2,94 %	11,76 %
Самостійність	11,76 %	8,82 %
Стимуляція	0	11,76 %
Гедонізм	32,34 %	23,52 %
Досягнення	0	2,94 %
Влада	5,88 %	2,94 %
Безпека	20,58 %	11,76 %
Безпека + гедонізм + досягнення	2,94 %	0
Безпека + доброта	2,94 %	0
Традиції + доброта	2,94 %	0
Традиції + доброта + універсалізм	0	2,94 %
Стимуляція + гедонізм	0	2,94 %
Комфортність + традиції	0	2,94 %
Доброта + досягнення	0	2,94 %
Універсалізм + влада стимуляція	0	2,94 %

За шкалою «огляд цінностей» найбільшу кількість відсотків отримали гедонізм 32,34% та безпека 20,58% , що говорить про те, що учні на перше місце ставлять досягнення задоволення та безпеку в суспільстві. Ці дані збігаються з другою шкалою «профіль особистості». У 3 учнів (8,82%) традиція як цінність

(у деяких у поєднанні з іншими цінностями) – на першому місці, що говорить про те, що учні відчувають повагу і відповідальність за культурні та релігійні звичаї свого народу.

Результати проективної методики «Я – представник свого народу» представлені в таблиці 5.

Таблиця 5.

Результати методики «Я - представник свого народу», N=34

Критерій	Кількість учнів	
	Ознака присуття	Ознака відсуття
Ідентифікація зі своєю нацією	Українська	82,32 %
	Азербайджанська	2,94 %
Символізм	82,32 %	17,68 %
Агресивні прояви через ситуацію в країні	35,28 %	64,72 %
«Заклик до миру»	26,46 %	73,54 %
Страх	41,16 %	58,84 %

У 85,26% респондентів було виявлено ідентифікацію зі своєю нацією, що проявлялося в зображенні прапора, національного одягу, закликів рідною мовою, гімну, в 14,74% будь-які признаки ідентифікації відсутні. Це вказує, що більшість учнів знаходяться на межі встановлення етнічної ідентичності. У багатьох були наявні символи агресії, які прямо (з контексту малюнків) пов'язані з напруженою ситуацією в країні, це – танки, зброя, бойові дії; були наявні «заклики до миру» – 26,46%, та з багатьох малюнків було виявлено, що діти відчувають страх – 41,16%. З цього можна судити, що події, що відбуваються в країні, несприятливо впливають на психіку дітей і породжують у них агресивні прояви.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження видно, що у віці 15-16 років відбувається становлення етнічної ідентичності. У першого опитаного класу яскраво виражена етнічна ідентичність тільки у 5,72% учнів. Більшість опитаних має позитивну етнічну ідентичність, що відповідає нормі, це є характерним для поліетнічного суспільства. Усі учні вільно володіють рідною мовою та надають їй перевагу в повсякденному спілкуванні. Більша частина учнів відчуває свою приналежність до певної етнічної спільноти, але наявний відсоток 18,27%, який цієї приналежності не відчуває. Це видно і за результатами проективного

малювання «Я – представник свого народу», де в 14,74% не виявлено ідентифікації зі своїм етносом. У результаті дослідження також був виявлений вплив політичної ситуації в країні, у 35,28% респондентів виявлено агресивні прояви під час малювання, в 26,46% малюнків наявний «заклик до миру». Це свідчить про те, що політична ситуація в країні має сильний вплив на емоційний та психічний стан дитини, але дає можливість замислитися про єдність народу, його непорушну цілісність, про необхідність поважати інші народи та в жодному разі їх не принижувати.

Проведені нами дослідження дають змогу дослідити рівень етнічної ідентичності, і, виходячи з цього рівня, проводити психокорекційну, розвивальну, тренінгову роботу з учнями. Також з допомогою наведених методик можна простежити становлення етнічної ідентичності, її рівень у кожного учня, що дає змогу зацікавленим практичним психологам провести власне дослідження в цій тематичі. В сучасному суспільстві дуже важливо знати своє коріння, любити та поважати свій народ, а також уміти поважати інший, тому наше дослідження є актуальним у сучасному суспільстві.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці спеціальної тренінгової програми з метою просвіти учнів з теми етнічної ідентичності, допомоги у виявленні власної етнічної ідентичності, розвитку толерантності до інших народів, етносів та націй.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бауэр О. Национальный вопрос и социальная демократия / О. Бауэр. – СПб.: Ригнер, 1990. – 224 с.
2. Гогохія Н. Українська етнографія: навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Історія», «Соціологія», «Соціальна робота» пед. ун-тів (денна форма навч.) / Н. Гогохія; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 75 с.
3. Карандашев В. Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство / В. Н. Карандашев. – М.: Речь, 2004 – 72 с.
4. Львовчкіна А. М. Етнопсихологія: Навчальний посібник / А. М. Львовчкіна. – К.: МАУП, 2002. – 144 с.
5. Павленко В. М. Уявлення про співвідношення соціальної та особистісної ідентичності в сучасній західній психології / В. М. Павленко // Питання пси-

хології. – 2000. – № 1. – С.135-141.

6. Павлова О. Ю. Історія української культури: навч. пос. / О. Ю. Павлова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.

7. Словник української мови. Академічний тлумачний словник. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/ExplS>.

8. Словник української мови / упор. Б. Грінченко. – Т. 2. – К.: Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. – 532 с.

9. Солдатова Г. У. Практическая психология толерантности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tolz.ru/library/?de=0&id=425>

REFERENCES

1. Bauer, O. (1990). *Natsionalnyy vopros i sotsial-demokratiya [The national question and social democracy]*. Saint Petersburg: Rigner [in Russian].
2. Hohokhiia, N. (2006). *Ukrainska etnografii: navch.-metod. posib. dlia stud. spets. "Istoriia", "Sotsiologiia", "Sotsialna robota" ped. un-tiv (denna forma navch.) [Ukrainian Ethnography: textbook for students majoring in History, Sociology, Social work]*. Luhanskyi natsionalnyi pedahohichnyi un-t im. Tarasa Shevchenka, Luhansk: Alma-mater [in Ukrainian].
3. Karandashev, V. N. (2004). *Metodika Shvartsa dlya izucheniya tsennostey lichnosti: kontseptsyiya i*

metodicheskoe rukovodstvo [The methodology of Schwartz for the study of values of an individual: the concept and guidance]. Moscow: Rech [in Russian].

4. Lovochkina, A. M. (2002). *Etnopsykholohiia. Navchalnyi posibnyk [Ethnic psychology: textbook]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

5. Pavlenko, V. M. (2000). *Uyavleniia pro spivvidnoshenniia sotsialnoi ta osobystisnoi identychnosti v suchasni zakhidni psykhologii [The idea of the relationship between social and personal identity in modern western psychology]*. *Pytannya psykhologii – Issues of psychology, 1, 135-141* [in Ukrainian].

6. Pavlova, O. Yu. (2012). *Istoriia ukrainskoi kultury: navch.pos [History of ukrainian culture: textbook]*. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury [in Ukrainian].

7. *Slovyk ukrainskoi movy. Akademichnyi tlumachnyi slovnyk. Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*. Retrieved from: <http://lcorp.ulif.org.ua/Exp1S> [in Ukrainian].

8. B. Hrinchenko (Ed). (1958). *Slovar ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*. Society Kyiv: Akademii nauk Ukrainkoi RSR [in Ukrainian].

9. Soldatova, G. U. *Prakticheskaya psihologiya tolerantnosti [Practical psychology of tolerance]*. Retrieved from: <http://www.tolz.ru/library/?de=0&id=425> [in Russian].

*Юлія Николаевна Зайцева,
студентка учебно-научного института социально-педагогического и художественного образования,
Олеся Алексеевна Прокофьева,
кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии,
Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого,
ул. Ленина, 20, г. Мелитополь, Украина*

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ УКРАИНСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В статье исследуется этническая идентичность и формы ее проявления у украинских школьников. Рассматривается сущность понятий «этническая идентичность», «группа», «нация», «этническая группа» и анализируются их отличия от понятия «этническая идентичность». Проанализированы труды ученых, работающих в данном направлении, описаны их основные взгляды. Рассматривается идея австрийских ученых Р. Шпренгера и О. Бауэра про национальный характер как важнейший признак нации. Охарактеризована и исследована этническая идентичность в подростковом возрасте, установлены пути ее становления. Проведенные исследования выявили уровень этнической идентичности, полученные результаты позволяют обоснованно проводить психокоррекционную, развивающую, тренинговую работу с учениками. Проанализированы результаты психодиагностических методик для изучения содержательных характеристик идентичности личности, этнического самосознания и его трансформации в условиях межэтнического взаимодействия, уровня компетентности респондента в родном языке, выявления отношения к представителям другой национальности, ценностных ориентаций в межэтническом взаимодействии. Проективная методика «Я – представитель своего народа» дает понять, как проявляется этническая идентичность у каждого конкретного респондента. Представленные методики также показывают важность влияния политической и экономической ситуации в стране на становление этнической идентичности подростков. Все результаты проведенного исследования представлены в таблицах в процентном соотношении. По результатам проведенного исследования установлено, что в возрасте 15-16 лет происходит становление этнической идентичности. Большинство опрошенных имеет положительную этническую идентичность, что соответствует норме, это характерно для полиэтничного общества. Все ученики свободно владеют родным языком и придают ему преимущество в повседневном общении. Большая часть учеников чувствует свою принадлежность к определенной этнической общности, но 18,27% учеников этой принадлежности не испытывают. Это видно и по результатам проективного рисования «Я – представитель своего народа», где у 14,74% не обнаружено идентификации со своим этносом. В результате исследования также было обнаружено влияние политической ситуации в стране, у 35,28% респондентов выявлены агрессивные проявления во время рисования, 26,46% рисунков имеют «призыв к миру». Это свидетельствует о том, что политическая ситуация в стране имеет сильное влияние на эмоциональное и психическое состояние ребенка, но дает возможность задуматься о единстве народа, его нерушимой целостности, о необходимости уважать другие народы и ни в коем случае их не унижать.

Ключевые слова: нация, группа, этническая группа, этническая идентичность, идентичность, социальная идентичность.

*Yulia Zaitseva,
student, Training and Research Institute of Socio-Pedagogical and Artistic Education,
Olesia Prokofieva,
PhD (Candidate of psychological Sciences), associate professor,
Department of Psychology,
Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky,
20, Lenina St., Melitopol, Ukraine*

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF UKRAINIAN YOUTH'S ETHNIC IDENTITY

The article deals with the issue of ethnic identity and forms of its manifestation in Ukrainian school students. The essence of the concepts of “ethnic identity”, “group”, “nation”, “ethnic groups” as well as the difference between these notions are revealed and described. Scientific works of some researches concerning this issue are reviewed. The ideas of Austrian scientists R. Sprenger and O. Bauer about the national character as the most important attribute of nation are

considered. The results of the psycho-diagnostic techniques aimed at revealing personal identity, ethnic self-consciousness and its transformations in terms of inter-ethnic interaction, the level of native speaker's competency, revealing the attitude towards other nationalities, value orientations in inter-ethnic interaction are presented and considered. The projective technique "I am a representative of my nation" shows the way ethnic identity is manifested in each respondent. The used techniques also reveal the importance of the influence of political and economic situation in a country on the formation of ethnic identity of adolescents. The results of the carried out research are presented in tables in percentage ratio. According to the obtained results, the formation of ethnic identity takes place at the age of 15-16 years. The most of the surveyed have positive ethnic identity, which is a standard typical for a multi-ethnic society. All the respondents have a good command of the native language and use it in their everyday communication. Most of the examinees feel their belonging to a certain ethnic society, but 18,27% of school students don't have this feeling. This result is also confirmed due to the projective drawing test, which showed that 14,74% of adolescents do not identify themselves with their ethnic group. The investigation has also shown the aggressive emotions of the surveyed (35,28%) and message of peace (26,46%), which speaks for the impact of the political situation in the country on adolescents' psychological state. Despite this fact, it helps them to think of the national unity and integrity, as well as the necessity to respect other nationalities. The carried out researches have revealed the level of ethnic identity, and the obtained results allow to conduct psycho-correctional, developmental and training activity with school students.

Keywords: nation, group, ethnic group, ethnic identity, identity, social identity.

Рецензент: доктор психологічних наук, професор В. В. Зарицька

Подано до редакції 03.06.2015
